

Notes naturalístiques del parc natural de sa Dragonera (2011-2014)

Guillem ALOMAR¹, Martí MAYOL¹, Joan Miquel GONZÁLEZ

¹Consell de Mallorca, Departament de Medi Ambient, General Riera 111, 07010 Palma.
galomar@conselldemallorca.net, mmayol@conselldemallorca.net

Resum

Relació d'observacions de fauna i flora posteriors a la campanya d'extermini de rosegadors, efectuada al parc natural de sa Dragonera (any 2011). Es detallen, sobre tot, aquelles que poden tenir relació directa amb aquesta campanya i que poden suposar un benefici en la recuperació de la seva biota.

Introducció

L'illa de sa Dragonera, de 274 Ha de superfície, es troba situada a ponent de Mallorca i separada d'aquesta per un canal d'uns 800 m d'amplada mínima. El seu grau d'aïllament -des del punt de vista ecològic- és dèbil, ja que nombroses espècies es poden desplaçar amb facilitat des de Mallorca. Per a determinats organismes (mamífers i invertebrats no voladors, rèptils, ...), la separació entre Mallorca i sa Dragonera sí que té una influència més important.

En el cas de la flora, el vent i els ocells contribueixen a que la composició sigui molt semblant a la de l'entorn proper.

Adquirida per el Consell de Mallorca l'any 1987, diversos projectes de conservació i gestió es varen iniciar a partir d'aquest moment; però no fou fins a la seva declaració com a parc natural el 1995 i a l'aprovació i aplicació dels primers documents de gestió, que no es varen iniciar actuacions continuades.

Un dels àmbits en els que s'ha treballat ha estat en l'eliminació d'espècies al·lòctones, introduïdes tant de forma accidental com intencionada.

D'entre les espècies de fauna que hi eren presents i que plantejaven un dels problemes de conservació més greus del parc, cal destacar la rata negra (*Rattus rattus*), la població de la qual va ésser avaluada a finals dels anys '10 entorn als 11.000 exemplars (una densitat d'unes 40 rates per Ha). Els efectes d'aquesta espècie sobre un gran nombre d'organismes del parc, juntament amb la presència de conill (*Oryctolagus cuniculus*) i ratolí (*Mus musculus*) havien d'ésser per força grans, si bé resulta molt difícil la seva documentació a causa del temps que les tres espècies devien dur a l'illa.

Sí que es té constància en la majoria d'ecosistemes insulars i litorals del món, de la predació sobre les poblacions d'aus marines nidificants, que paradoxalment utilitzen o han quedat aïllades en aquests ambients insulars com a estratègia front a depredadors terrestres de diversa naturalesa.

L'observació de noves espècies al parc, que no apareixien als inventaris detallats de la composició de la flora i fauna de sa Dragonera, o bé d'altres que havien esdevingut rares als darrers anys, ens permeten suposar els efectes positius que l'eradicació de les tres espècies de rosegadors hauran tingut.

Cal destacar la ràpida recuperació de la biota del parc natural posterior a l'eliminació dels rosegadors, i per tant constatar els efectes beneficiosos de la desratització: un increment evident de la cobertura vegetal i de la fructificació de plantes de garriga (amb els conseqüents beneficis posteriors en les aus sedentàries i migratòries), l'observació de més cargols i altres invertebrats depredats intensament per *Rattus rattus*. També cal destacar els efectes negatius que als darrers anys s'havien observat sobre algunes espècies agrícoles; fins i tot arribant a la seva mort en el cas d'exemplars joves (*Ficus carica* i *Ceratonis siliqua*); alguns exemplars adults d'espècies silvestres com l'ullastre (*Olea europaea* var. *silvestris*), presentaven el 2010 parts superiors de les branques parcial o totalment menjades per les rates.

Un dels casos més evidents, és la enigmàtica rara que el garballó (*Chamaerops humilis*) presentava a pràcticament tota la superfície del parc; sols es podien observar alguns exemplars en els penya-segats més inaccessibles, i alguns cultivats a l'entorn de les cases des Lladó. Per contra, l'espècie és molt abundant a la propera costa mallorquina, i fins i tot a l'illot des Pantaleu (també part del parc) on no hi son presents -ni hi eren abans de la desratització de sa Dragonera- rates, ratolins ni conills.

Des del 2011, l'èxit amb alguns assatjos de sembra de llavors a diferents punts (es Tancat, camí des Coll Roig, entorn a cala Lladó), així com la germinació natural baix els exemplars adults existents, ens permet explicar l'estranya raresa de l'espècie que antigament hi era abundant (testimonis a l'edat mitjana de la recollida de palmes de garballó per a l'artesanía tradicional). El garballó, així com altres

espècies molt mengívols, devien patir de forma especial l'elevada densitat de rosegadors.

Així mateix, s'ha continuat amb les campanyes d'eradicació d'alguns tàxons al·lòctons sobre els que no s'havia treballats fins aleshores, d'entre els que cal esmentar: la vinagrella (*Oxalis pes-caprae*), el kalanchoe (*Bryophyllum daigremontianum*), l'acèver tacat (*Aloe maculata*), els cabells grocs (*Cuscuta campestris*), el tabac bord (*Nicotiana glauca*) i tres cactàcies (*Opuntia ammophila*, *Opuntia maxima* i *Opuntia dillenii*). Així com la eliminació del becut vermell (*Rhynchophorus ferrugineus*).

També s'aporten cinc espècies noves per a la flora de d'aquest parc natural que no havien estat observades per Alomar et al. (1998) i Bibiloni et al. (2007). Així com d'altres espècies de rèptils, insectes i caragols que han sobreviscut a la plaga de rates negres.

Amb un * s'assenyalen els tàxons que són novetat per a Dragonera.

Per a la corologia de la flora es segueix O. Bolòs et al. (1993).

Flora

* Acèver tacat (*Aloe maculata* All.). Planta de la família de les Liliaceae originària d'Àfrica S. (O. Bolòs et al. 1993). No es coneixia a l'illa.

18.11.2014.- **Dragonera**, cala Lladó (DD 4.42/43.82; 15 m): s'han arrabassat quatre exemplars d'acèver tacat.

26.11.2013.- **Dragonera**, cala Lladó (DD 4.42/43.82; 15 m): plançons d'acèver tacat,

* Bolletes del bon Jesús (*Withania somnifera* (L.) Dunal in DC.): arbust de la família de les Solanaceae de distribució pluriregional (O. Bolòs et al. 1993). No es coneixia a l'illa.

29.05.2014. - **Es Paretó** (DD 4.41/43.81; 30 m): un exemplar de bolletes del bon Jesús.

* Cabells grocs (*Cuscuta campestris* Yuncker). Liana de la família de les Cuscutaceae originària d'Amèrica N. (O. Bolòs et al. 1993). No es coneixia a l'illa i la població va ser eliminada.

25.01.2012.- **Cas Garriguer** (DD 4.42/43.82; 20 m): redol d'uns 4 m² de cabells grocs.

* Garrover de l'infern (*Anagyris foetida* L.): arbust de la família de les Papilionaceae de distribució Mediterrània W. (O. Bolòs et al. 1993). No es coneixia a l'illa.

29.05.2014. - **Camí Cova des Moro** (DD 4.42/43.82; 40 m): un exemplar de garrover de l'infern.

- *Kalanchoe* (*Bryophyllum daigremontianum* (Hamet & Perrier) Bgr.). Planta de la família de les Crassulaceae originària de Madagascar (Moragues & Rita, 2005). Als marges de cas

Garriguer hi ha una petita població de la qual, durant els darrers 2 anys s'han anat eliminant els nous plançons.

12.12.2012.- **Dragonera**, cala Lladó (DD 4.42/43.82; 15 m): s'han arrabassat 60 plançons.

18.11.2014.- **Dragonera**, cala Lladó (DD 4.42/43.82; 15 m): s'han arrabassat 40 plançons.

- Lletsó de fulla estreta (*Senecio malacitanus* Huter): arbust de la família de les Asteraceae de distribució Mediterrània SW. (O. Bolòs et al. 1993). Era abundant a l'illa (Alomar, 1998); i al 2007 tan sols ocupava la meitat sud de l'illa (Bibiloni 2007). La seva disminució podria estar relacionada amb la progressiva abundància de rates a Dragonera.

06.06.2014. - **Cala Cucó** (DD 4.41/43.81; 200 m): un exemplar de lletsó de fulla estreta.

25.07.2014.- **Carretera far de Llebeig** (DD 4.40/43.81; 55 m): un exemplar de lletsó de fulla estreta. S'han collit llavors per fer planter.

- Maçanella de fulla estreta (*Helichrysum italicum* (Roth) G. Don f. subsp. *serotinum* (Boiss.) P. Fourn.): arbust de la família de les Asteraceae de distribució Mediterrània W. (O. Bolòs et al. 1993). Era abundant a l'illa a les dècades passades (Alomar, 1998; Bibiloni 2007). La seva disminució també podria estar relacionada amb l'abundància de rates a Dragonera.

11.10.2012. - **Coma Llarga** (DD 4.41/43.82; 200- 300 m): un exemplar de maçanella de fulla estreta.

08.05.2014. - **Sa Raconada de cala en Regau** (DD 4.43/43.83; 5-50 m): Quatre peus de maçanella de fulla estreta.

25.07.2014.- **Carretera far de Llebeig** (DD 4.40/43.81; 55 m): Un exemplar de maçanella de fulla estreta amb flor. S'han collit llavors per fer planter.

* *Opuntia dillenii* (Keer-Gawter) Haw. Planta de la família de les Cactaceae originària d'Amèrica SW. Localitzada a uns penyals de Dragonera i eliminada. No es coneixia a l'illa.

08.01.2014.- **Es Paretó**, Dragonera (DD 4.41/43.81; 30 m): redol de 6x 20 m d'*Opuntia dillenii*. La població va ser eliminada pel mes de juliol.

Fauna

- Dragonet (*Hemidactylus turcicus* L.): es tenia constància de la seva existència a Dragonera (Mayol, J., 1985).

24.11.2012.- **Dragonera** (DD 4.42/43.83; 98 m): dragonet amagat a una antiga trampa per rates.

- Dragó (*Tarentola mauritanica* L.): es tenia constància de la seva existència per part dels farolers i del pagès de Dragonera (Alomar et al., 1998; Estelrich et al., 1996; Mayol, J., 1985).
08.01.2013. - **Far de Tramuntana** (DD 4.43/43.83; 42 m): dragó al far de Tramuntana.
- 08.01.2014. - **Comellar des coll Roig** (DD 4.42/43.82; 2- 50 m): dragó letargat davall una pedra.
- *Percus plicatus* Dejean: escarabat de la família dels *Carabidae* endèmic de Gimnèsies (Canyelles, X., 2003; Pons, G. X. & Palmer, M., 1996).
11.03.2014.- **Es Coll Roig**, Dragonera (DD 4.41/43.82; 100 m): *Percus plicatus* amagat davall una pedra.
- Escarabat bonyarrut (*Brachycerus barbarus* L.): escarabat de la família *Brachyceridae* de distribució Ibero-marroquí (Canyelles, X., 2003; Pons, G. X. & Palmer, M., 1996).
08.01.2014.- **Camí des Tancat** (DD 4.42/43.82; 50 m): sabatetes (*Ophrys lupericalis*) amb flor menjada per escarabat bonyarrut.
- 15.03.2012. - **Camí far de Tramuntana** (DD 4.42/43.82; 50 m): ceba marina (*Urginea maritima*) mossegada per l'escarabat bonyarrut.
- 28.03.2014. - **Carretera far de Tramuntana** (DD 4.42/43.82; 64 m): escarabat bonyarrut.
- 08.04.2014. - **Port de Dragonera** (DD 4.42/43.82; 60 m): escarabat bonyarrut.
- 08.05.2014. - **Camí vell** (DD 4.42/43.82; 5 m): escarabat bonyarrut.
- 18.11.2014. - **Dragonera**, cala Lladó (DD 4.42/43.82; 15 m): escarabat bonyarrut menja una flor de rapa blava (*Arum pictum* subsp. *sagittifolium*).
- *Pachychila sublunata* Solier: escarabat de la família *Tenebrionidae* endèmic de Balears (Canyelles, X., 2003; Pons, G. X. & Palmer, M., 1996).
18.11.2014. - **Cala Lladó** (DD 4.42/43.82; 15 m): *Pachychila sublunata* amagat davall una pedra.
- * Becut vermell (*Rhynchophorus ferrugineus* Olivier): escarabat d'Àsia tropical de la família *Curculionidae* que ha esdevingut una plaga per les palmeres de Balears (BOIB núm. 77, de 25-05-2010).
18.11.2014. - **Cala Lladó** (DD 4.42/43.82; 15 m): Dues palmeres canàries (*Phoenix canariensis*) atacades pel becut vermell han estat tallades i són plenes de larves. Cal assenyalar que la seva arribada es considera natural des de Mallorca (a Sant Elm hi ha hagut exemplars atacats als darrers anys). No s'han introduït a sa Dragonera, materials amb possibilitat de contaminació.
- Papallona reina (*Vanessa atalanta* L.): papallona de la família *Nymphalidae* (Canyelles, X., 2003).
28.03.2014. - **Carretera far de Tramuntana** (DD 4.42/43.82; 64 m): papallona reina.
- 18.11.2014. - **Dragonera**, cala Lladó (DD 4.42/43.82; 15 m): papallona reina.
- Rogeta d'esteperol (*Aricia cramera* Eschsch.): papallona de la família *Lycaenidae* (Canyelles, X., 2003).
25.10.2012. - **Dragonera, Jardí botànic** (DD 4.42/43.82; 20 m): rogeta d'esteperol.
- * Arna (*Utetheisa pulchella* L.): papallona de la família *Arctiidae* (Canyelles, X., 2003).
25.10.2012. - **Dragonera, Jardí botànic** (DD 4.42/43.82; 20 m): arna *Utetheisa pulchella* damunt malgirasol (*Heliotropium europaeum*) al jardí. Les sargantanes intentaven caçar-la.
- Papallona de l'alfals (*Colias croceus* Geoffroy): papallona de la família *Pieridae* (Canyelles, X., 2003).
18.11.2014. - **Cala Lladó** (DD 4.42/43.82; 15 m): una papallona de l'alfals.
- Papallona del rave (*Artogeia rapae* L.): papallona de la família *Pieridae* (Canyelles, X., 2003).
18.11.2014. - **Cala Lladó** (DD 4.42/43.82; 15 m): una papallona del rave.
- *Allognathus graellsianus* Pfeiffer: caragol de la família *Helicidae* endèmic de Balears (Pons, G. X. & Palmer, M., 1996).
26.04.2012.- **Port de Dragonera** (DD 4.42/43.82; 60 m): *Allognathus graellsianus*.
- *Trochoidea frater* Dohrn & Heynemann: caragol de la família *Helicidae* endèmic de Balears (Pons, G. X. & Palmer, M., 1996).
28.10.2014. - **Cala Lladó**, Dragonera (DD 4.42/43.82; 10 m): un *Trochoidea frater* amagat davall una pedra.
- Caragol de serp (*Iberellus balearicus* Pfeiffer): caragol de la família *Helicidae* endèmic de Balears (Pons, G. X. & Palmer, M., 1996).
29.12.2014.- **Port de Dragonera** (DD 4.42/43.82; 60 m): Quatre exemplars ofegats a un safareig.

Bibliografia:

- Alomar, G.; Rosselló, J.A. & Pons, M. (1998). *Materials per a l'inventari de biodiversitat del Parc de sa Dragonera: flora, vegetació i invertebrats*. Inventaris tècnics de biodiversitat 2. Conselleria de Medi Ambient. Govern Balear. Palma de Mallorca.
- Bibiloni, G.; Vicens, M. & Gradaille, J. Ll. (2007). *Atlas de la flora de sa Dragonera*. Jardí botànic de Sóller. Sóller.
- Canyelles, X. (2003). *Insectes de les Illes Balears*.

- Manuels d'Introducció a la Naturalesa. 14. Ed. Moll. Palma.
- Estelrich, J.; Ordines, G.; Grimalt, M.; Fornós, J.; Gelabert, B.; Rodríguez, A.; Mus, M.; Alomar, G.; Palmer, M.; Pons, G.; Pons, M.; Estarellas, M^a. M. & Reynés, T. (1996). *Sa Dragonera. Parc Natural*. Consell Insular de Mallorca. FODESMA. Ed. Baltar & Asociados.
- Mayol, J. (1985). *Rèptils i amfibis de les Balears*. Manuels d'Introducció a la Naturalesa. 6. Ed. Moll. Palma.
- Mayol, J. et al. (2012). Sa Dragonera, la mayor isla del Mediterráneo (posiblemente) libre de roedores. *Quercus*, 314: 26-33. Abril 2012. Madrid.
- Moragues, E. & Rita, J. (2005). *Els vegetals introduïts a les illes Balears*. Documents tècnics de Conservació. N° 11. Govern Balear.

- Conselleria de Medi Ambient.
- Pons, G. X. & Palmer, M. (1996). *Fauna endèmica de les Illes Balears*: Conselleria de Cultura, Educació i Esports: Conselleria d'Obres Públiques, ordenació del Territori i Medi Ambient. Direcció general de Medi Ambient . Societat d'Història natural de les Balears. Ed. Institut d'estudis Balearics.
- Servei de Protecció d'Espècies (2011). *Informe final del desenvolupament de la campanya de desratització de "sa Dragonera"* Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient i Territori. Govern de les Illes Balears. Abril 2011. Palma.
- McMinn, M. & Rodríguez, A. (2009). Skua Gabinet d'Estudis Ambientals S.L.P. *Acciones en aves marinas 2009 Teoría y práctica de la desratización de islas con aves marinas*. Inèdit. Palma.

Fig.1: Plançons de *Chamaerops humilis*, germinats de forma natural baix els exemplars adults del jardí de cala Lladó. setembre 2014.

Fig. 2: Escarabat bonyarrut (*Brachycerus barbarus*). La seva presència a sa Dragonera havia esdevingut molt rara, i sembla haver augmentat als darrers anys. Cala Lladó, juny 2013.

Fig. 3: Exemplar adult d'*Olea europaea* var. *silvestris* amb les branques superiors rosegades per les rates. Any 2010, es Tancat.

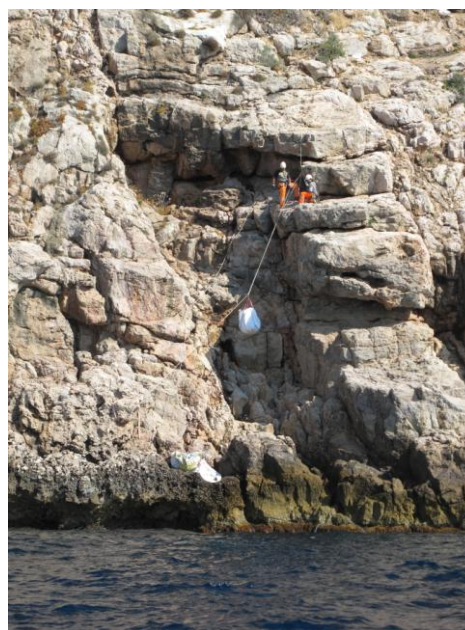

Fig. 4: Feines de extracció de exemplars empenyalats arrabassats d'*Opuntia dillenii* a la zona de les Penyes Roges. Juliol 2014.